

Kaste ja kummius spiritualiteetin ilmauksina

Maarit Hytönen¹

1 Johdanto: Spiritualiteetti ja kirkolliset toimitukset

Henkilökohtainen spiritualiteetti on kirkon nelivuotiskertomuksen mukaan yhä merkittävämpi tekijä, kun ihminen pohtii kirkon jäsenyyttä, lastensa kastamista ja osallistumista kirkon toimintaan.² Kysymyksessä ei ole vain suomalainen ilmiö, vaan se on tullut esille myös muissa tutkimuksissa.³ Mihin minä uskon ja miten ilmennän hengellisyyttäni ovat aiempaa tärkeämpiä näkökulmia, kun ihminen pohtii omaa kuulumistaan tai liittymistään erilaiseen hengelliseen toimintaan ja uskonnollisiin ryhmiin sekä perinteensiirtoa uusille sukupolville.

Tässä artikkelissa pohditaan systemaattisen teologian keinoin, mitä kaste ja kummius kertovat spiritualiteetista. Voidaanko olemista kirkon jäsenenä, joka on antanut kastaa lapsensa tai suostunut kummiksi, pitää osoituksena henkilökohtaisesta spiritualiteetista? Artikkelissa hyödynnän kahta aiheesta hiljattain tekemääni tutkimusta, jotka ovat ilmestyneet nimillä ”*Maailman tärkein tapahtuma*” – suomalaisten käsityksiä kasteesta ja kummiudesta⁴ sekä *Kaste suomalaisten kokemuksena ja saarnojen aiheena*⁵. Jälkimmäinen aineisto on kerätty KotimaaPro:n Digipostilla-saarnatietokannasta helmikuussa 2021. Mukaan otettiin kaikki vuosina 2018–2020 pidetyt saarnat, joissa mainittiin kaste. Tällaisia saarnoja löytyi yhteensä 105 kappaletta.

Ensin on kuitenkin kysyttävä, mitä spiritualiteetti on ja miten se liittyy kirkon jäsenyyteen ja kirkollisiin toimituksiin. Spiritualiteetti on useiden määritelmien mukaan yhteyttä pyhään. Yhdysvaltalainen kansanterveystieteilijä Doug Oman ymmärtää spiritualiteetin pyhän etsimiseksi. Pyhällä hän tarkoittaa kunnioitusta herättävää, arkisesta ja maallisesta erillistä ulottuvuutta, johon voi liittyä ajatus yliluonnollisista voimista. Pyhänä voidaan pitää esimerkiksi jumalhahmoa, esinettä tai perimmäistä totuutta.⁶ Emerituspiispa Kalevi Toiviainen puolestaan katsoi, että spiritualiteettia on osa luomisessa alkanutta ihmisen sisäistä perustarvetta ja halua päästä yhteyteen Jumalan kanssa. Ihmisen sydän on Augustinusta mukailleen levoton, kunnes se löytää levon Jumalassa.⁷

Luomisessa alkaneessa tarpeessa jumalayhteyteen on kysymys kahdensuuntaisesta prosessista, jossa ihminen suuntautuu kohti Jumalaa ja Jumala synnyttää Pyhän Henkensä välityksellä ihmisesä uutta elämää. Spiritualiteetti eli hengellinen elämä viittaa käsitteenä henkeen (lat. *spiritus*) – sekä Jumalan Pyhään Henkeen että ihmisen henkeen, jolla on tarkoitettu ihmisen persoonallista,

¹ Maarit Hytönen (1968–2021) viimeisteli tämän artikkelikäsitkirjoituksen kesäkuussa 2021. Teksti julkaistaan hänen omaistensa luvalla.

² Salomäki 2020, 109–110, 131.

³ Esim. Jonsson & Svensson & Sandberg 2020, 83–84.

⁴ Hytönen 2020b. Aineisto on kerätty Kirkon tutkimuskeskuksen kirjoituspyynnöllä maaliskuu-elokuussa 2018. Vastaajia oli 855.

⁵ Hytönen 2021.

⁶ Oman 2015, 32–40.

⁷ Toiviainen 2002, 54.

Jumalaan suhteutunutta olemusta. Ihmisen olemuksessa on jo luomisen perusteella tarve päästä Jumalan lähelle ja elää hänen yhteydessään. Vaikka spiritualiteetin teologiassa korostetaan uskon kokemuksellista ulottuvuutta, sisäinen kokemus, ulkoiset rakenteet ja rituaalit sekä oppi ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Usko syntyy ulkoisten armonvälineiden kautta.⁸

Spiritualiteetilla on useita ulottuvuuksia. Kirsi Tirrin mukaan spiritualiteetilla voidaan nähdä olevan neljä ulottuvuutta: arvojen, mysteerin, tietoisuuden ja yhteisöllisyyden tunteminen. Arvojen tunteminen merkitsee yhteyttä omiin tunteisiin, sillä tärkeiksi koetut asiat ovat usein tunnelatautuneita. Mysteerin tunteminen tarkoittaa luonnon ja arjen ilmiöiden ihmettelyä, johon voidaan käyttää esimerkiksi symbolikieltä ja kertomuksia. Tietoisuuden tunteminen voi näyttäytyä tietoisien läsnäolon taitoina sekä erilaisina flow-kokemuksina. Yhteisöllisyyttä voidaan kokea esimerkiksi jaettaessa muiden kanssa edellä kuvattuja kokemuksia.⁹

Spiritualiteetin eri ulottuvuudet korostuvat eri henkilöillä eri tavoin. Nuorten aikuisten spiritualiteettia koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että nuorten uskonnollisuus ilmenee avoimempana ja ei-dogmaattisempana.¹⁰ Spiritualiteetti ymmärrettiin ilmiönä, jolla on yleisinhimillinen arvojen luomiseen ja asettamiseen sekä uskonnollisen kokemuksen reflektointiin liittyvä ulottuvuus. Spiritualiteettityypit määriteltiin perusluterilaiseksi, herätyskristilliseksi ja ideologiakriittiseksi spiritualiteetiksi, jossa ryhmien välisissä eroissa keskeiseksi muodostui erilainen suhde antropologiseen arvojen muodostamiseen ja kristilliseen kontekstiin sijoittuvaan yksilön uskoon. *Perusluterilainen* uskoi yksityisesti, ja uskonto merkitsi perinteitä ja oman elämän taustalla vaikuttavaa uskonnollisuutta, johon ei kuulunut julkinen uskonnollinen osallistuminen. Usko merkitsi turvallisuuden tunnetta ja elämäntapaa, joka oli ollut osa elämää ja sen moraalista perustaa lähes aina. Vaikka opillinen ulottuvuus oli löyhä, kirkkoa pidettiin myönteisenä instituutiona, johon haluttiin kuulua. *Herätyskristillinen* puolestaan sitoutui johonkin uskonnolliseen yhteisöön, mutta seurakuntayhteys ei tarkoittanut valtakirkon toimintaan sitoutumista. Yhteisöllisyydellä oli omaa uskoa vahvistava merkitys, ja yhteys kristittyjen ystävien kanssa koettiin tärkeäksi. Oppi oli merkittävä osa omaa uskoa, ja kokemus Jeesuksen pelastustyöstä omakohtaisena syntien sovituksena johti henkilökohtaisen uskonratkaisun tekemiseen. *Ideologiakriittinen spiritualiteetti* sisälsi individualistisia näkemyksiä kristinuskosta ja sen toteutumisesta sekä voimakasta kritiikkiä kirkkoa kohtaan. Oppia tulkittiin tilannesidonnaisesti ja kristinuskon ideologisesta perustasta nostettiin oman kristillisyyden toteuttamiseksi jokin kantava ajatus, kuten ihmisoikeudet tai lähimmäisenrakkaus. Uskonnon harjoittamiseen liittyvät tavat määritettiin yksilöllisesti ja kristillisestä perinteestä poimittiin ne muodot, jotka koettiin omaksi.¹¹

Spiritualiteettiin kuuluu usko, uskonnon harjoittaminen ja uskonnollinen elämäntapa. Mika K. T. Pajusen mukaan spiritualiteetilla tarkoitetaan hengellisyyttä ja henkisyyttä eli avoimuutta arkitodellisuuden ylittävälle elämäkokemukselle. Tähän kuuluvat niin rukous, mietiskely ja pyhien kirjoitusten lukeminen kuin virsien veisuu ja uskonnon motivoima toisten palveleminen.

⁸ Kotila 2003, 13–14.

⁹ Tirri 2006, 295–298.

¹⁰ Hyvönen 2006, 84; Botvar 2005, 191.

¹¹ Hyvönen 2006, 86–102.

Jumalanpalvelusta ja palvelua maailmassa ei voi erottaa toisistaan. Oikein uskominen (*ortodoksia*) ja oikein eläminen (*ortopraksia*) liittyvät toisiinsa, vaikka niiden keskinäinen painotus vaihtelee eri aikakausina ja ihmisillä. Ortopraksian korostuessa uskonnollinen ihminen ja yhteisö kiinnittävät erityisellä tavalla huomiota uskonnollista elämäntapaa ylläpitäviin käytäntöihin, kuten palveluun, diakoniaan, rukoukseen ja jumalanpalvelukseen. Oikean uskon tehtävä on johtaa oikeaan elämään. Jumalan läsnäoloa etsivä spiritualiteetti ei ensisijaisesti sitoudu uskonnollisiin totuuslauselmiin tai niitä ajaviin instituutioihin, vaan etsii Jumalaa ja hänen valtakuntaansa tässä ja nyt (Matt. 6:33).¹²

Spiritualiteetissa on kysymys uskon sisäisestä näkökulmasta, jossa kokemuksellinen ulottuvuus on keskeinen. Niin uskon harjoittamisessa kuin uskon elämisessä rukouksella ja uskossa kasvamisella on syvä henkilökohtainen ulottuvuus. Usko on matka, joka kiinnittyy Jumalan sanaan ja sakramentteihin ja jolla edetään matkakumppaneiden avulla. Kaste on kilvoituksen lähtökohta ja maali, sillä kastettu vaeltaa tullakseen siksi, mikä hän kasteen perusteella on. Ehtoollinen, rippi ja jumalanpalveluselämä tukevat häntä tässä tehtävässä.¹³ Katekismuksessa tämä on sanoitettu näin:

*Ehtoollista nauttimalla pysymme Kristuksessa ja hän pysyy meissä. Kristuksen ruumis, elämän leipä, ruokkii ja vahvistaa kasteessa alkanutta hengellistä elämää. Kristuksen veri, kuolemattomuuden lääke, parantaa meitä ja lahjoittaa iankaikkisen elämän. Ehtoollinen ennakoii taivaallista juhla-ateriaa, jolle Kristus kerran kokoaa omansa.*¹⁴

Dogmaattinen teologia ja spiritualiteetin teologia eivät ole toisensa poissulkevia, vaan ne voivat Owe Wikströmin mukaan hedelmöittää toinen toisiaan. Dogmaattisen teologian tavoite on luoda ajatuksellista selkeyttä kristinuskon keskeiseen käsitteistöön, spiritualiteetin teologia puolestaan kuvaa kristillistä uskoa kokemuksellisesta näkökulmasta. Spiritualiteetin teologia käsittelee kirkon historiassa kuvattuja välineitä ja harjoituksia kristillisen uskon omaksumiseksi ja syventämiseksi sekä tietä, jota kristityn on kuljettava kasvaakseen uskossa.¹⁵

Luterilaisessa spiritualiteetissa ei ole Lutheria tutkineen Kari Kopperin mukaan mitään erityistä menetelmää, jonka avulla edettäisiin johdonmukaisesti kohti täydellistä tai jumalallista elämää. Siinä voidaan nähdä yksilöllinen kokemuksellinen ulottuvuus, mutta hengellisen elämän ydinsisältöön kuuluu lähimmäiseen kohdistuva rakkaus, jota ei voi irrottaa hengellisen elämän kokonaisuudesta. Usko ja hengellinen elämä johtavat lähimmäisenrakkauteen ja työhön lähimmäisen hyväksi.¹⁶

Kristityn koko elämä on spiritualiteetin harjoittamista. Lutherin mukaan spiritualiteetti on Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttumista. Kristityn uusi elämä ei ole hänen omaa elämäänsä, vaan Kristuksen elämää kristityssä. Kristitty saa uskossa ja alkavasti jo tässä maailmassa analogisen

¹² Pajunen 2020.

¹³ Häyrynen & Kotila & Vatanen 2003, 9–10. Katekismuksen sanoin: ”Kasteen sakramentti on hengellisen elämämme perusta. Ehtoollinen vahvistaa meitä elämään uskossa ja rakkaudessa. Raamatun sana, ripin anteeksiantamus ja Jumalan siunaus kantavat meitä läpi elämän.” Katekismus 1999, Lukijalle.

¹⁴ Katekismus 1999, kohta 38.

¹⁵ Wikström 1995, 28, 39.

¹⁶ Kopperi 2018, 88–90.

konstituution Kristuksen persoonan kanssa. Usko kohottaa ihmisen sydämen pois hänestä itseltään ja siirtää sen Jumalaan. Unio-ajatuksen mukaisesti Luther luonnehtii Kristusta ja kristittyjä paralleelisten ominaisuuksien avulla: kuten Kristus syntyy jatkuvasti ikuisuudessa Isästä, syntyvät kristityt uskossa Jumalan lapsiksi ja osalliseksi jumalallisesta luonnosta. Kuten Kristus on puhtaasta rakkaudesta asettunut inkarnaatiossa kurjan ihmisen sijaan, täytyy ihmisen astua lähimmäisen asemaan ja tulla kaikkein kurjimman kaltaiseksi. Kuten Kristus ei rakkauden teollaan ansainnut jumaluuttaan, koska hän oli Jumala jo ennen lihaksi tuloaan, niin myös kristitty on jo ennen lähimmäisen sijaan astumista yksin uskosta hurskas ja autuas, koska hän on Kristuksen kautta osallinen Jumalasta.¹⁷

Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttuminen kulminoituu Lutherin ajatukseen, että kristitystä tulee uskossa ja rakkaudessa ”lähimmäisen Kristus”. Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttuminen merkitsee, että kristitystä tulee samanmuotoinen (*conformis*) Kristuksen kanssa. Koska Kristus on hänen uskossaan läsnä, hän tulee osalliseksi Jumalan muodosta (*forma*). Samanmuotoisuus huijpentuu ajatukseen kristityn sielun, ruumiin ja kaiken hänelle kuuluvan asettamisesta lähimmäisen palvelukseen. Tämä ei kuitenkaan ole yksisuuntainen tapahtuma, sillä kristityt ovat Kristuksia toinen toisilleen ja näin syntyy kristillinen yhteisö, *communio*, jossa Kristus on sama kaikissa. Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttumisella on ekklesiologinen ulottuvuus, ja se on kristittyjen keskinäisen yhteyden perusta.¹⁸

2 Kaste uskon ja spiritualiteetin perustana

Katekismuksen mukaan

*kaste tekee meistä Kristuksen opetuslapsia ja kristillisen kirkon jäseniä. Vaikka olemme syntymästämme saakka ihmiskunnan yhteisen syyllisyyden alaisia, kasteessa meille annetaan kaikki anteeksi ja meidät puetaan Kristuksen puhtauteen. Pyhä Henki synnyttää meidät uudesti ja lahjoittaa meille uskon, jolla voimme tarttua kasteen lupauksiin.*¹⁹

Luterilaisen spiritualiteetin lähtökohtana on ajatus Pyhästä Hengestä hengellisen elämän synnyttäjänä ja ylläpitäjänä. Pyhän Hengen toiminta johtaa Jumalan lahjojen oikeaan vastaanottamiseen ja käyttöön, sillä se auttaa tunnistamaan Jumalan työn, ottamaan sen vastaan sekä säilyttämään, käyttämään ja edistämään sitä.²⁰ Sakramentti ja usko kuuluvat Juha Pihkalan mukaan yhteen – tässä järjestyksessä. Ihmisen usko syntyy ja pysyy voimassa Jumalan vaikutuksesta. Jumala luo uskon.²¹ Usko ei ole ihmisen oman aloitteellisuuden tuote, vaan Jumalan vaikutusta ihmisessä. Luther haluaa tuoda ihmisen tekojen tilalle uskon eli Jumalan teon, jossa sakramentaalisesti lahjoitetaan vanhurskaus ilman ihmisen omaa asennoitumista.²²

¹⁷ Mannermaa 2001, 325–327.

¹⁸ Mannermaa 2001, 328–330.

¹⁹ Katekismus 1999, kohta 35.

²⁰ Kopperi 2018, 85; Raunio 2003, 21–23, 34–36.

²¹ Pihkala 2003, 225.

²² Huovinen 2001, 268.

Kenenkään toisen vieras usko ei Lutherin mukaan voi auttaa ihmistä, vaan jokaisen täytyy itse uskoa. Lapsen uskoa hän perustelee niin sanotulla lasten evankeliumilla (Mark. 10:13–16): Kristus käskee tuomaan lapset luokseen, ottaa heidät syliinsä ja antaa heille taivaan valtakunnan. Kristuksen siunaus ja lupaus antavat sen, minkä ilmaisevat, ja siksi saadessaan Jumalan valtakunnan lapset saavat oman uskon. Lapsikaste on varmin Kristuksen sanan vuoksi, jonka mukaan hän käskee tuoda lapset luokseen. Kehittyneen järkensä vuoksi aikuiset saattavat tulla kasteelle petollisin aikein, mutta lapsissa ei ole petosta heidän salatun ymmärryksensä tähden.²³

Jumala antaa emerituspiispa Jorma Laulajan mukaan jokaiselle kastetulle hänen iästään riippumatta oman uskon. Jeesus asetti Jumalan valtakunnan vastaanottamisen malliksi lapsen avoimuuden ja hänen kykynsä ottaa vastaan lahjan. Siksi kaste lahjoittaa pelastuksen ja Kristuksen osallisuuden ihmisen ikään ja ominaisuuksiin katsomatta. Kaste on syntymistä Jumalan valtakuntaan, ”uudestisyntymisen pesu” (Tit. 3:5).²⁴

Kirjeessään *Von der Widertauffe* (1528) Luther kirjoittaa kiittävänsä Jumalaa ja olevansa iloinen siitä, että hänet on kastettu lapsena, sillä siinä hän on tehnyt, mitä Jumala on käskenyt.

Olenpa sitten uskonut tai en, minut on kuitenkin kastettu Jumalan käskyn varaan. Kaste on oikea ja varma, mutta Jumalan haltuun jääköön, onko minun uskoni vielä tänään varma tai epävarma. Omasta puolestani voin ajatella, että vielä uskon ja tulen varmaksi.

Usko on vajavaista ja se voidaan menettää, mutta kaste kestää, eikä siitä puutu mitään.²⁵

Kaste on muiden kirkollisten toimitusten tavoin sekä kirkon uskontunnustus että siihen osallistuvien henkilökohtainen uskontunnustus. Vaikka toimitukseen osallistuminen ei Pentti Lempiäisen mukaan ole merkki uskosta, se on kuitenkin merkki siitä, ettei siihen osallistuva halua vetäytyä kirkon yhteydestä. Kirkollisten toimitusten tunnustusluonne vahvistuu kristikunnan sekularisoituessa.²⁶

Suomalaisten käsityksiä kasteesta ja kummiudesta kartoittaneen tutkimuksen mukaan kastetta pidetään kristityn matkan alkuna ja spiritualiteetin alkupisteenä. Kasteessa annetaan Pyhä Henki, joka mahdollistaa uskon ja tarttumisen kasteen lupauksiin. Kaste tarjoaa myös uskon vahvistumisen ja kehittymisen mahdollisuuden. Jotkut kirjoituspyyntöön vastanneet kirjoittivat, että tärkeintä uskossa on kaste. Tällä haluttiin korostaa, että usko on Jumalan teko ihmisessä.²⁷

Joillekin kaste itsessään merkitsi uskon lahjan saamista ja uskoon tulemistä, toisille kaste oli kutsu ja mahdollisuus uskoon, jonka kastettu voi hyväksyä tai hylätä. Erityisesti lapsen kasteessa korostettiin kasteen suomaa mahdollisuutta henkilökohtaiseen uskoon ja Jumalan löytämiseen sekä valinnanvapautta. Kasteen ainutkertaisuutta ja painavuutta ilmennettiin ajatuksella, että kaste

²³ Huovinen 1991, 57–58; Luther 1991, 17–19; Grönvik 1968, 167–172.

²⁴ Laulaja 2003, 216.

²⁵ Huovinen 1991, 43–44; WA 26, 165, 34–166, 8.

²⁶ Lempiäinen 2004, 13–14.

²⁷ Hytönen 2020b, 88–89, 127–128.

kantaa ja Pyhä Henki tekee työtään ihmisessä koko elämän ajan. Kaste merkitsee yhtäältä kristityksi, Jeesuksen opetuslapsiksi ja seuraajiksi tulemistä, ja toisaalta kutsua Jeesuksen seuraamiseen ja lähempään yhteyteen tämän kanssa. Kasteeseen liittyy kilvoittelu eli Jumalan tahdon päivittäinen seuraaminen, Kristuksen päälle pukeminen, vanhan ihmisen upottaminen ja surmaaminen, jotta uusi ihminen voisi nousta tilalle. Kaste on hyvän omantunnon liitto, Jumalan ja ihmisen välillä oleva liitto, joka perustuu Kristuksen ylösnousemukseen ja pelastuksen tarjoamiseen ihmiselle. Yhteys armonvälineisiin, sanaan ja sakramentteihin, mahdollistaa elämisen jokapäiväisessä katumuksessa ja parannuksessa, ja tämän seurauksena kastetulla on keskusteluyhteys Jeesukseen ja mahdollisuus turvautua kasteen armoon.²⁸

Kaste kristityn matkan alkuna, jossa Pyhä Henki lahjoittaa uskon, tuli esiin myös Digipostillaan tallennettujen saarnojen puheessa kasteesta. Kaste mahdollistaa uskon vahvistumisen ja kehittymisen sekä Jeesuksen opetuslapsiksi tulemisen. Saarnoissa korostettiin tästä avautuvaa tehtävää seurakunnassa, kun taas kirjoituspyyntöön vastanneet näkivät kasteen tehtävänä ensisijaisesti omassa lähipiirissään ja suhteessa omiin lapsiinsa ja kummilapsiinsa. Joissakin saarnoissa tuotiin esiin, että ilman uskoa kaste ei vaikuta sitä, mitä varten se on suoritettu. Toisissa saarnoissa vakuutettiin, että usko on aina lahja, mutta rakkaus ihmisen valinta.²⁹

Kaste spiritualiteetin ilmauksena ilmeni lapsen kasteessa yhtäältä siten, että kirjoituspyyntöön vastanneet pitivät lapsen kastamista merkinä vanhempien uskosta. Uskon puuttuminen puolestaan mainittiin syyksi siihen, ettei omaa lasta kasteta. Oman lapsen kastaminen ymmärrettiin sekä uskon kunnioittamiseksi että uskon tunnustamiseksi muille. Kaste ilmentää vanhempien ja kummien yhteistä uskoa ja yhteisiä kristillisiä arvoja. Kaste merkitsee myös mahdollisuutta uskon jakamiseen ja yhteiseen matkaan uskovina niin vanhempien ja kummien kuin lapsen kanssa. Toisaalta lapsen kaste on Jeesuksen seuraamista, sillä se tarkoittaa Raamatussa annetun ohjeen ja Jeesuksen käskyn noudattamista. Lähetyskäsky on ainakin kastamisen kohdalla toteutettu omassa lähipiirissä.³⁰

3 Kaste Jumalan lapseksi pääsemisenä ja kutsumuksen perustana

Kristillinen kirkko rukoilee, että kasteessa lapsesta tulisi Jumalan lapsi. Kirkon tunnustuksen mukaan kasteessa on kysymys lapsen uudesta syntymästä Jumalan omaksi lapseksi, mikä korostaa lapseuden olemuksellista yhteyttä Jumalaan ja Kristukseen. Kasteessa päästään eroon synnistä, kuolemasta ja helvetistä ja tullaan elämän lapsiksi sekä kaikkien Jumalan aarteiden (*aller güter*) perillisiksi, Jumalan omiksi lapsiksi (*Gottes selbst kinder*) ja Kristuksen veljiksi (*Christus brüder*). Koska kasteen sakramentissa on kysymys lapsen äärimmäisestä hyvästä ja vapautumisesta pahasta, kastetoimitukseen osallistujilta edellytetään tilanteeseen sopivaa vakaata mieltä ja oikeaa uskoa. Lapsiteologiasta väitelleen Eriikka Jankon mukaan tätä voitaisiin modernilla kielellä nimittää

²⁸ Hytönen 2020b, 90–92.

²⁹ Hytönen 2021, 50–51.

³⁰ Hytönen 2020b, 128–130.

pyhän tajuksi, joka osaa tunnistaa ihmisenä olemisen uskonnollisen tason tai spiritualiteetin merkityksen.³¹

Kirjoituspyyntöön vastanneet pitivät kastetta merkinä Jumalan lapsena olemisesta. Spiritualiteetin kannalta Jumalan lapseus merkitsee oikeutta luottaa Jumalan huolenpitoon ja tarttua kasteen lupauksiin, kuten syntien anteeksi antamiseen ja iankaikkiseen elämään. Jumalan lapseus on osallisuutta Jumalan rakkauteen ja armoon, mikä vaikuttaa ihmisen koko identiteettiin. Jumalan lapsena oleminen tarkoittaa ihmisen arvokkuutta ilman omia tekoja ja ansioita. Lapseus ei ole riippuvaista ihmisen ominaisuuksista, tunteista tai uskon suuruudesta.³²

Jumalan lapseuteen kuuluu sekä lapseksi tunnustaminen että tunnustautuminen. Jumalan lapseksi tullaan kasteessa, kun kastettu saa Jumalan nimen eli tulee kristityksi. Teologis-ontologisella tasolla lapseksi tuleminen on Jumalan lapseksi ottamista, joka on Jumalan lahja luomisessa ja kasteessa. Ensimmäisestä uskonkappaleesta nouseva luomisen teologiaan perustuva ajattelu tarkoittaa lapsen kannalta, että jokaisen maailmaan syntyvän ihmisen olemuksellinen alkuperä on Jumalassa, ja jatkuvassa luomisessa yhä uudet olennot saavat Jumalan rakkauden vuoksi elämänsä lahjana Jumalalta. Jankko korostaa, että lapseuden identiteetti on jaettu ja pysyvä identiteetti, sillä jokainen ihminen on tai on ollut lapsi ja ihmiseksi synnyttään lapsena. Jumala on kaikkien ihmisten isä, Abba, ja siksi lapseus suhteessa Jumalaan on kaikkien ihmisten keskinäinen side.³³

Tämä tulee Hytösen tutkimuksessa ilmi erityisesti lapsen kasteen kohdalla, kun vanhemmat ja kummit korostavat olevansa saman Isän lapsia ja kuuluvansa samaan kastettujen joukkoon. Kasteessa vahvistuu yhteenkuuluvuuden tunne lapsen kanssa saman Isän lapsina, Jumalan perheväkenä, taivaan perillisinä ja pyhien joukkona. Kasteen katsotaan merkitsevän yksinomaan hyviä asioita lapsen spiritualiteetille. Jumalan lapsi saa osakseen kaiken Jumalalta tulevan hyvän. Jumala kutsuu lapsen yhteyteensä ja ottaa hänet omakseen niin, että tämä on Jumalan muistissa sekä siunauksen ja varjeluksen piirissä koko elämän. Jumala ei koskaan hylkää omaansa, sillä Jumalan lapsi on pohjimmiltaan taivaan Isän omaisuutta.³⁴

Jankko kiinnittää huomiota siihen, että Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa käytetään runsaasti Jumalan lapsi -metaforaa. Jumalan lapseus asetetaan vanhurskauden lähikäsitteeksi (Joh. 1:12–13). Apologian mukaan usko tekee Jumalan lapseksi ja Kristuksen ”kanssa-perilliseksi”. Vanhurskautetut ovat Jumalan lapsia ja perillisiä Kristuksen kanssa.³⁵

Lapsen kasteeseen liittyi kirjoituspyyntöön vastanneilla toive tämän spiritualiteetin kehittymisestä ja mahdollisuudesta kasvaa Jumalan lapsena ja osana Jumalan lasten perhettä. Seurakuntaa pide-
tään eräänlaisena vastaanottavana ”sylinä”, joka kokoaa kaikki kastetut ja huolehtii Jumalan

³¹ Jankko 2019, 147; BSELK 905–907.

³² Hytönen 2020b, 81–82.

³³ Jankko 2019, 131, 141–143, 148–162, 217; Jankko 2021, 26.

³⁴ Hytönen 2020b, 127.

³⁵ Jankko 2019, 120; Tunnustuskirjat, 116.

lapsista esimerkiksi rukoilemalla näiden puolesta. Seurakunta näyttäytyy äitinä, joka kantaa kristittyjä sylissään ja huolehtii heistä.³⁶

Tässä liitytään myös katekismuksen ajatukseen, jonka mukaan Jumala on Luojana jokaisen ihmisen taivaallinen Isä. Ihmiset ovat hänen lapsiaan ja elävät hänen huolenpitonsa varassa.³⁷ Katekismuksen mukaan kirkkoa on sen alkuajoista lähtien kutsuttu Kristuksen ruumiiksi. ”Se on elävä kokonaisuus, jonka päänä on Kristus ja jonka jäseneksi tullaan kasteessa. Vaikka olemme erilaisia, meillä on yhteinen usko, joka liittää meidät Kristukseen ja toinen toisiimme.”³⁸

Perhesuhteisiin viittaavia sanoituksia ja läheiseen suhteeseen viittaavia ilmauksia Jumalan lapseudesta ei kirjoituspyyntöön vastanneista poiketen käytetty saarnoissa, joissa korostettiin Kristuksen omaksi tulemistä ja Kristuksen läheisyyteen pääsemistä kasteessa. Saarnoissa Jumalan lapseus nähtiin tehtävänä toimia Kristuksen lähettiläänä ja Jumalan valtakunnan rakentajana maailmassa. Joku saarnasikin kahdesta kutsusta, joista ensimmäinen on saatu kasteessa, kun Jumala on kutsunut lapsekseen, suureen perheeseensä, elämään hänen yhteydessään ja kulkemaan Kristuksen seuraajana, ja toinen, kun Jumala kutsuu kristityt rakentamaan Jumalan valtakuntaa tässä maailmassa.³⁹

Lapseuden identiteetti annetaan kasteessa. Lutherin tulkinta kasteesta ordinaationa, jonka nojalla kristityllä on hengellinen kutsumus, on Jankon mukaan kirkossa vähän hyödynnetty resurssi. Lapseuden identiteettiin kuuluu hengellinen kutsumus, jota toteutetaan niin perhe-elämässä kuin spiritualiteetin tasolla. Siksi lapseus on yhteisen pappeuden ja kristityn kutsumuksen perusta. Lapsena olemisen teologinen identiteetti sitoo sakramentit ja kristillisen spiritualiteetin osaksi elämäntapaa. Lapsena olemisen ymmärtäminen prosessina vahvistaa myös sakramenttiteologian ymmärtämistä sekä kertaluonteisena tapahtumana että jatkuvana tapahtumasarjana. Kasteessa Jumala tunnustaa lapsen persoonana lapsekseen ja lahjoittaa lapselle kasteessa runsaasti hyvää. Kasteessa saatu lapseus merkitsee koko elämän mittaista prosessia, jossa painottuvat usko, lapsessa asuva ja häntä uskossa kasvamaan auttava Pyhä Henki, Jeesuksen opetuslapsena kasvaminen sekä kutsumuksessa palveleminen.⁴⁰

4 Kaste armon, Jumalan siunauksen ja pelastuksen saamisena

Katekismuksessa puhutaan jokapäiväisestä elämästä Jumalan siunauksen varassa sekä Jumalan hyvyydestä ja armosta, joka ympäröi ihmistä.

*Herra varjelee elämämme, vaikka emme hänen rakkautensa teitä aina tunnekaan.
Hän antaa meille sisäisen rauhan, joka kantaa elämän rikkinäisyydenkin keskellä.
Jumalan siunauksen turvissa voimme kerran myös kuolla.*⁴¹

³⁶ Hytönen 2020b, 125–127.

³⁷ Katekismus 1999, kohta 13.

³⁸ Katekismus 1999, kohta 20.

³⁹ Hytönen 2021, 52.

⁴⁰ Jankko 2019, 222.

⁴¹ Katekismus 1999, kohta 43.

Myös kirjoituspyyntöön vastanneet mainitsivat usein turvan ja turvallisuuden oman kasteen yhteydessä. Kasteessa saatu siunaus ymmärretään Jumalalta saaduksi lupaukseksi turvasta ja huolenpidosta koko elämän matkalle, ja se merkitsee mahdollisuutta rakentaa koko elämä Jumalan varaan ja Jumalan kanssa. Kaste on koko elämän perusta ja turvallinen pohja, joka tuo mieleen Jumalan suojaavat kädet ja ajatuksen suojelusenkelin saamisesta elämän matkalle. Kastaminen merkitsee ihmistä itseään suuremman suojaa ja huolenpitoa, joka kestää uskon horjuessa. Kohdatessaan kasteessaan siunaavan ja huolta pitävän Jumalan kristitty kokee saavansa Jumalan hyväksynnän ja ihmisarvon. Jumala hyväksyy ihmisen sellaisenaan, omana itsenään ja pitää häntä siunauksen arvoisena. Jakaessaan tätä siunausta kasteen sakramentin kautta myös seurakunta näyttää hyväksyvät kasvonsa ja arvostuksensa jäseniään kohtaan.⁴²

Kastetoimitukseen kuuluvassa lapsen siunaamisessa vanhemmat ja kummit halusivat antaa lapsen suurempiin käsiin, jotka ovat turvana loppuelämän ajan riippumatta lapsen itse tekemistä ratkaisuista. Jumalan toivottiin pitävän lapsesta huolta silloinkin, kun vanhemmat ja kummit eivät voi sitä tehdä. Kastetta kuvattiin ankkuriksi elämän myrskyjen keskellä, ja kasteen toivottiin ankkuroivan myös lapsen Jumalaan ja rohkaisevan häntä turvautumaan Jumalaan elämän kiperissä tilanteissa.⁴³

Professori Antti Raunio pitää mahdollisena, että nykyihminen kokee jumalasuhteen riittämättömyytenä, kelpaamattomuutena, ulkopuolisuutena ja häpeänä. Siksi ihminen kaipaa enemmän hyväksyntää kuin anteeksiantoa. Tämän tarpeen tunnistaa Lutherin ajatus lohdutetusta omastatunnosta, sillä lohdutettuna ihminen tuntee Jumalan armon, rakkauden ja hyväksynnän. Hyvä omatunto tarkoittaa teologisessa mielessä luottamusta siihen, että on Jumalan hyväksymä ja hänelle mieluinen. Jumalan sanan tuoma anteeksiantamus, lohdutus ja rohkaisu koskevat koko ihmispersoonaa ja kertovat, että Jumala armahtaa, hyväksyy ja antaa toivon.⁴⁴

Jumalan kasteessa antama siunaus elämän perustana ja turvallisena pohjana näkyi myös saarnojen kastekäsityksissä. Saarnoissa vanhempien sylin ja lapselle antaman turvan katsottiin kuvastavan Jumalan syliä. Kristus kulkee yhtä matkaa kastetun kanssa jakaen tämän ilot ja surut. Jumala lähettää tukensa ja turvansa sakramenteissa, kasteessa ja ehtoollisessa, ja jokaisen jumalanpalveluksen ja kirkollisen toimituksen lopussa on Herran siunaus. Siunaus sisältää kaiken sen, mitä Jeesus on valmistanut kärsimyksellään, kuolemallaan, ylösnousemuksellaan ja taivaaseen astumisellaan. Saarnoissa siunaus nähtiin myös kastettujen tehtävänä. Vanhemmat ja kummit siunaavat vasta kastettua, ja kummeja kutsutaan siunaamaan konfirmaatiossa.⁴⁵

Jumalan armon saamisella kasteessa oli kirjoituspyyntöön vastanneille sekä spiritualiteetin että identiteetin kannalta keskeinen merkitys. Kaste on yhdistymistä Jumalaan ja hänen rakkauteensa, osallisuutta jumalalliseen suuruuteen ja pyhyyteen sekä lupaus Jumalan jatkuvasta armosta ja läsnäolosta. Kasteen armo ja Jumalan kulkeminen kastetun rinnalla ovat ihmisen asenteesta, hänen

⁴² Hytönen 2020b, 83–85.

⁴³ Hytönen 2020b, 123–124.

⁴⁴ Raunio 2021, 46.

⁴⁵ Hytönen 2021, 53.

uskonsa suuruudesta ja valinnoistaan riippumattomia. Kaste on suorituskeskeisen maailman täydellinen vastakohta, jossa armo annetaan ilmaiseksi, lahjaksi. Jumala toimii ihmisen hyväksi, ennen kuin tämä ymmärtää sitä pyytää, ja kasteen lahjat säilyvät ihmisellä, vaikkei hän osaisi niitä käyttää. Siksi kaste on Jumalan teko ihmisessä, mutta samalla suuri mysteeri, jossa ihmisestä tulee vanhurskas huolimatta omasta epätäydellisyydestään. Lapsen kasteessa korostuu hänen saattamisensa Jumalan armon ja kaiken hyvän piiriin sekä hyvän tarjoaminen lapselle elämän rakennuspuiksi. Se merkitsee lapsen jättämistä Jumalan armon varaan ja mahdollisuutta kasvaa armossa, joka vie perille saakka.⁴⁶

Saarnojen mukaan elämä on itsessään Jumalan antama arvokas ja ainutlaatuinen lahja, jonka kautta Jumala jakaa ylenpalttisesti hyvyyttään. Arjen monet suuret ja pienet asiat, kaste, usko ja armo ovat Jumalan hyviä lahjoja. Kasteen armoliitto on aina voimassa, eikä kastetun tarvitse tehdä Jumalalle mitään kelvatakseensa hänelle. Armoon kuitenkin liittyy lähimmäisen palvelun ja rohkaisun tehtävä, sillä kasteessa kristityt on vihitty yhteiseen pappouteen palvelemaan ihmisiä ja rohkaisemaan heitä elämään Jumalan armosta.⁴⁷

Tässä liitytään katekismuksen ajatukseen, jonka mukaan kerran saatu kaste kantaa läpi koko elämän. Kasteen liitto on varma myös uskon horjuessa. Kun turvaa kasteen armoon, ei tarvitse tehdä parannusta omin voimin. Pyhä Henki kitkee ihmisestä joka päivä itsekkyyttä ja herättää uskoa ja rakkautta. Kaste antaa rohkeuden sekä elää että kuolla.⁴⁸

Kasteen vaikuttavuuden voimakkain ilmaus on Eero Huovisen mukaan yhdistyminen Kristukseen, hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa. Kaste luo yhteyden Kristukseen, joka Lutherin teologiassa laajenee hetkellisestä sakramentin toimittamisesta koko elämän mittaiseksi. Kastettavasta tulee kasteessa uusi luomus, ja koko hänen elämänsä tulee olla Kristuksen ”muotoista”. Kaste antaa jo toimittamishetkellä Jumalan armon eli yhdistää Kristukseen, mikä toteutuu uskossa ja elämässä.⁴⁹

Jeesuksen nimeen kastaminen saa Paavalin mukaan aikaan syntien anteeksiantamisen (Apt. 2:38). Kasteessa Jumala muuttaa kastetun aseman kertakaikkisella tavalla uudeksi ottamalla kastetun valtakuntaansa ja antamalla synnit anteeksi (Apt. 22:16). Usko, kaste ja Jumalan lapseksi pääseminen ovat samaa kokonaisuutta (Gal. 3:26–27). Ne kuvaavat lopullista muutosta, täyden anteeksiantamisen saamista, jota ei oteta koskaan pois. Kastemekko, konfirmaatioalba ja messun toimittajien ja avustajien albat sisältävät Jorma Laulajan mukaan viestin kastetuille seurakunnan jäsenille: Jumalan silmissä kastevaatteesi on aina ylläsi, sillä sinun syntisi on annettu anteeksi.⁵⁰

Pelastus on Jumalan armosta osalliseksi pääsemistä. Armo puolestaan on Kristuksen kautta syntyvä reaalinen yhteys Jumalaan. Sakramentit, kaste ja ehtoollinen, antavat itse Kristuksen, ja niissä

⁴⁶ Hytönen 2020b, 94–97, 131–133.

⁴⁷ Hytönen 2021, 54.

⁴⁸ Katekismus 1999, kohta 36.

⁴⁹ Huovinen 2001, 264.

⁵⁰ Laulaja 2003, 214–215. Ks. myös Tunnustuskirjat, 485 (Yksimielisyyden ohje), 67.

tullaan osalliseksi koko Kristuksesta, ei vain hänen rakkautensa hedelmistä tai Jumalan suopeudesta. Siksi armo on Kristus itse.⁵¹

Myös kirjoituspyyntöön vastanneiden kastekäsityksissä pelastus nivoutuu kristinuskon opilliseen kokonaisuuteen sisältäen usein niin armon, siunauksen, Jumalan lapseuden kuin uskon ulottuvuuden. Kaste on pelastusta synnin ja kuoleman vallasta. Iankaikkinen elämä alkaa jo kasteessa, jossa on tultu taivaan kansalaiseksi ja iankaikkisen elämän perilliseksi. Näin kasteeseen liittyvä pelastus on olennainen osa spiritualiteettia. Toivo ikuisesta elämästä tuo elämään voimaa ja rohkeutta: maanpäällisen matkan suunta on selvillä, ja se vapauttaa voimavaroja itse matkaan. Elämän jatkuminen Jumalan luona kuoleman jälkeen antaa turvaa eksistentiaalisten kysymysten pohdinnassa. Se myös lohduttaa kuoleman ja menetyksen äärellä, kun kasteeseen liittyy toivo ylösnousemuksesta sekä jälleennäkemisestä rakkaiden kanssa.⁵²

Myös saarnojen kastekäsityksiin liittyy toivo pelastumisesta, ylösnousemuksesta ja iankaikkisesta elämästä. Koska kaste tekee kristitystä yhtä Kristuksen kanssa, ylösnousemus ja uusi elämä alkavat toteutua jo tässä ajassa. Kaste liittää kastetut Kristuksen sovitustyöhön ja tekee heistä taivaan perillisiä, joilla on tulevaisuus ja toivo sekä pääsy iankaikkiseen iloon (Room. 6:3–5). Jumala seisoo lupauksensa takana ja tunnustaa kastetun lapsekseen, vaikka jokainen on syntinen ja ansioton hänen edessään. Saarnoissa ei käsitelty jälleennäkemistä rakkaiden kanssa vaan pohdittiin sen sijaan edellytyksiä, uskoa ja evankeliumin vastaanottamista, joilla taivaspaikka avautuu.⁵³

Kasteen yhteys pelastukseen ja iankaikkiseen elämään tulee esille jo kastetoimituksen alussa. Johdantosanoissa kokoontuneelle seurakunnalle lausutaan, että kasteessa Jumala kutsuu kastettavan nimeltä omakseen ja lahjoittaa hänelle pelastuksen (tai iankaikkisen elämän, valitusta vaihtoehdosta riippuen). Kasteessa pestään puhtaaksi synnistä ja puetaan uuteen elämään.⁵⁴

Kasteessa Jumala on jo vastannut pelastusta koskevaan kysymykseen. Kaikki on sovitettu ja annettu anteeksi. Kristuksen tähden Jumala hyväksyy ihmisen kokonaan. Laulajan mukaan: ”Olemme kastettuja eli olemme pelastuvia” (1. Piet. 3:14).⁵⁵ Augsburgin tunnustuksessa lausutaan, että kaste on välttämätön pelastukseen ja että Jumalan armo annetaan kasteen välityksellä. Lapset tulee kastaa, jotta heidät kasteen kautta annettaisiin Jumalan huomaan ja otettaisiin Jumalan armoon.⁵⁶

5 Yhteisöllisyys ja spiritualiteetti

Kirkko elää Simo Peuran mukaan katkeamattomassa yhteydessä yhteisöön, joka rakentuu kasteen ja uskon perustalle. Yhteisöä ylläpidetään sanan ja sakramenttien avulla, ja se saa ilmiänsä ehtoollisella. Ehtoollisella Kristuksen ruumiin jäsenet yhdistetään Kristukseen ja hänen tehtäväänsä,

⁵¹ Pihkala 2003, 225.

⁵² Hytönen 2020b, 85–87, 133–134.

⁵³ Hytönen 2021, 55–56.

⁵⁴ Kirkollisten toimitusten kirja 2003, Kaste, kohta 3.

⁵⁵ Laulaja 2003, 215.

⁵⁶ Tunnustuskirjat, 55 (IX Kaste), 1–2.

kuolemaansa ja ylösnousemukseensa. Kirkko on lopullisen yhteyden, kerran toteutuvan Jumalan valtakunnan esimakua.⁵⁷

Sana ja sakramentit tekevät osalliseksi jumalallisesta rakkaudesta, joka puolestaan tekee kaiken yhteiseksi ja saa aikaan pyhien yhteisön. Lutherin mukaan Kristuksen syntymä saa saarnattuna aikaan Kristuksen hengellisen syntymän ihmisten sydämissä, yhdistää heidät Kristukseen ja johdattaa palvelemaan muita ihmisiä. Ensiksi kristittyjen tulee ottaa Kristus-lapselta vastaan kaikki apu, lohdutus ja autuus, ja jakaa sitten Kristus-lapselta saamastaan täyteydestä lähimmäisilleen. Kristus on kristittyjen oma siten, että hän tahtoo yhdistää heidät omaksi lihaksi ja ruumiiksi yhdistämällä samalla toisiinsa. Yhdistyminen on prosessi, jossa kristittyjä kutsutaan ja kehoitetaan jatkuvasti seuraamaan Kristuksen esimerkkiä rakkaudessa ja turvautumaan Kristukseen sekä ottamaan häneltä vastaan kaikki hyvä.⁵⁸

Myös Kristus itse toimii rakkauden säännön mukaisesti, kun hän yhdistyy kristittyyn ehtoollisessa. Hän astuu toisen sijaan, ottaa hänet vastaan ja menettelee hänen kanssaan aivan kuin hän itse olisi tuo toinen. Tämän jälkeen kristityt puolestaan ottavat Kristuksen vastaan aivan kuin he olisivat sitä, mitä Kristus on. Näin kristityt tulevat samanmuotoiseksi Kristuksen kanssa. Yhdistyminen, jossa Kristus ja kristityt ottavat vastavuoroisesti toisensa vastaan ja jossa kaikki tulee yhteiseksi, kestää, kunnes synty on kokonaan hävitetty ihmisestä ja hän tulee Kristuksen kaltaiseksi viimeisenä päivänä.⁵⁹

Kristillinen spiritualiteetti nähdään osana suomalaisuutta ja suomalaisia juuria, ja siksi kirjoituspyyntöön vastanneille oli tärkeää päästä kasteessa seurakunnan ja maailmanlaajan kristillisen kirkon jäseneksi. Kristillistä yhteisöä kutsuttiin kristittyjen perheeksi, Jumalan perheväeksi ja taivaan Isän yhteisöksi. Yhteisö merkitsee uskon jatkuvuutta ja tukea. Yhteisön usko kannattelee silloinkin, kun oma usko on vähäistä ja hartaudenharjoittaminen laiskaa. Kaste merkitsee myös mahdollisuutta vaikuttaa kirkon asioihin ja olla eri mieltä yhteisön kanssa.⁶⁰

Oma suku ja ystäväpiiri muodostivat mikroyhteisön, pienoiseurakunnan, jossa spiritualiteettia ilmennetään rukouksen ja yhteisten kirkollisten juhlien muodossa. Läheisten muodostama pieni seurakunta myös kantaa lapsen kasteessa osaksi suurempaa seurakuntaa. Kasteessa lapsi liitetään toisten ihmisten joukkoon, sukupolvien ketjuun, kristilliseen traditioon ja kristillisiin arvoihin. Yhteisöllisyys ymmärretään liittymisenä valtaväestöön ja yhteenkuuluvuuden tunteena niin yhteiskuntaan, suomalaisiin kuin omaan ikäluokkaan. Yhteisöllisyyden kokemukseen kuuluu halu olla osa jotain suurempaa ja tulla hyväksytyksi sekä tarjota lapselle samat hyvät yhteisöllisyyden kokemukset, jotka itse on koettu.⁶¹

Saarnojen kastekäsityksissä puolestaan korostettiin yhteisöllisyydessä sen kristillistä ulottuvuutta. Kaste ymmärrettiin ensisijaisesti uuden yhteisön saamiseksi ja kastetun liittämiseksi kristittyjen

⁵⁷ Peura 2003a, 181.

⁵⁸ Raunio 2001, 171–172.

⁵⁹ Raunio 2001, 174–175.

⁶⁰ Hytönen 2020b, 67–69.

⁶¹ Hytönen 2020b, 70, 110–114.

yhteisöön, seurakuntaan ja kirkkoon. Yhteisöä tarvitaan hengellisen elämän hoitamista varten. Kun oma usko horjuu, kirkon ja sen jäsenten usko kannattelee, ja kun ei jaksa rukoilla, seurakunta ruokoilee jäsentensä puolesta. Seurakunnan toivotaan olevan paikka, jossa sukupolvet ja erotuksetta kaikki ihmiset voivat kohdata toisensa.⁶²

Sosiaalinen tuki on professori Crystal Parkin ja professori Jeanne Slattery'n mukaan uskonnollisten yhteisöjen suurin hyvinvointitekijä. Säännöllisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuvilla on usein laaja sosiaalinen verkosto, josta he saavat monipuolista tukea. Uskonnollinen yhteisö voi tarjota merkityksellisen sosiaalisen verkoston, jossa yksilö kokee yhteenkuuluvuutta muiden kanssa, ja sen piirissä saatava sosiaalinen tuki voi olla laadultaan erilaista kuin muiden, ”maallisten” yhteisöjen tarjoama tuki. Yhteenkuuluvuuden tunne ja merkityksellisyyden kokemus vahvistuvat elämän perimmäisten kysymysten äärellä. Lisäksi yksilö voi uskonnollisessa yhteisössä omaksua sosiaalisen identiteetin, joka liittyy esimerkiksi ikuiseen elämään tai pyhän kokemiseen ryhmän jäsenenä. Hengellisen yhteisön tuki sijoittuu ainutlaatuisen perimmäisen merkityksen, kuulumisen ja yhtenäisyyden alueeseen.⁶³

Kristuksen ruumiin jäsenet huolehtivat toisistaan ihmisruumiin jäsenten tavoin tukemalla ja auttamalla toisiaan sekä kärsimällä toistensa puolesta. Jos yksi jäsen kärsii, kaikki kärsivät, ja kun sitä hoidetaan, hoito tekee hyvää kaikille jäsenille. Ehtoollisen aikaansaama ykseys perustuu siihen, että siinä jaetaan ja tehdään yhteiseksi Kristuksen ja kaikkien kristittyjen hengelliset lahjat, kärsimys ja synty. Ehtoolliseen rakkauden sakramenttina sisältyy rakkauden yhdistävä vaikutus sekä kehotus ja velvoitus rakkauden vaatimuksen täyttämiseen osoittamalla rakkautta Kristusta tarvitsevia kohtaan.⁶⁴

Yhteisöllisyys on siten myös tehtävä. Koinonia merkitsee kristitylle veloitetta kuunnella toista ja hänen erilaisuuttaan. Se on Kristuksen esikuvan seuraamista ja itsensä antamista toisten hyväksi (*kenosis*) sekä sovinnon rakentamista. Kutsumusta yhteisön jäsenten ja kaikkien muidenkin kärsimykseen osallistujina toteutetaan puolustamalla köyhiä, puutteessa eläviä ja syrjäytyneitä, vaalimalla vastuullisesti luomakuntaa sekä ponnistelemalla rauhan ja oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi.⁶⁵

6 Kaste tienä seurakunnan toimintaan

Kristityn spiritualiteetin perustana on osallisuus kirkon hengellisiin aarteisiin. Tämä merkitsee kasteessa saatujen aarteiden koko elämän ajan syvenevää omistamista evankeliumin ja sakramenttien sekä niiden synnyttämän uskon avulla. Kirkko on kommuunio (*communio*), pyhien yhteisö, joka on sanan ja sakramenttien välityksellä osallinen pyhän todellisuudesta ja hengellisistä aarteista.⁶⁶

⁶² Hytönen 2021, 42–43.

⁶³ Park & Slattery 2015, 547–548.

⁶⁴ Raunio 2001, 175–176.

⁶⁵ Peura 2003a, 182.

⁶⁶ Peura 2003b, 166.

Jumala on sitoutunut materiaaliseen todellisuuteen kuuluviin ulkonaisiin menoihin, kuten siihen että ihmisiä kastetaan vedellä kolmiyhteisen Jumalan nimeen, Jeesuksesta ja hänen pelastustyöstään puhutaan, lauletaan ja luetaan, ja kristityt nauttivat ehtoollisen leipää ja viiniä. Jumalan pyhittävä eli pelastuksen lahjoittava työ tapahtuu käytännössä kristillisessä kirkossa evankeliumin ja sakramenttien kautta. Kristillinen spiritualiteetti on Jumalan pyhittävän työn kohteena olemista. Ihminen saa omakseen pelastuksen, jonka yhtenä seurauksena hän itsekin huokailee Jumalan puoleen. Tämä on yhteistyötä (*co-operatio*) sydämessä rukoilevan Pyhän Hengen kanssa.⁶⁷

Kirjoituspyyntöön vastanneet pitivät kastetta mahdollisuutena spiritualiteetin kehittymiseen osallistumalla seurakunnan toimintaan, kasteopetukseen, sakramentteihin ja jumalanpalvelukseen. Myös kummien saamisella ja kummiksi pääsemisellä, seurakunnan esirukouksen kohteena olemisella ja oikeudella toimia seurakunnan luottamushenkilönä on tässä tärkeä merkitys. Kasteen ja kirkon jäsenyyden kautta lapsella on pääsy koulun uskonnonopetukseen ja koulun uskonnollisiin juhliin ilman, että sitä tarvitsee erityisesti perustella. Seurakunnan kerhojen kautta lapsi voi saada positiivisia kokemuksia uskosta ja mahdollisuuden turvautua uskoon myöhemmin elämässään. Toimintaan osallistumalla hän saa kristillistä kasvatusta ja opetusta, mikä auttaa häntä myöhemmin tekemään tietoon ja kokemukseen perustuvia valintoja esimerkiksi rippikouluun osallistumisestaan tai kirkkoon kuulumisestaan.⁶⁸

Kirjoituspyyntöön vastanneiden korostamat kirkon jäsenyyden antamat oikeudet ja niiden arvostaminen eräänlaisina ”jäsenetuina” puuttuivat kokonaan saarnojen kastekorostuksista. Saarnoissa kuulijoilta odotettiin toimintamuotoihin osallistumista suurempaa aktiivisuutta, ja kaste nähtiin mahdollisuutena kutsumuksen toteuttamiseen sekä vapaaehtoihin palvelutehtäviin seurakunnassa. Erityisesti kirkon taloudellisten voimavarojen vähetessä jäsenten vapaaehtoinen vastuunkanto korostuu ja kasteen todeksi elämisen katsotaan parhaimmillaan johtavan lähetystehtävän hoitamiseen omalla paikalla ja seurakunnan palvelemiseen niillä lahjoilla, jotka Jumala on kullekin suonut.⁶⁹

Kirkon tulevaisuusselonteon mukaan kirkon haasteena ei ole vain se, miten jäsenet saadaan osallistumaan seurakunnan toimintaan, vaan miten toiminta tukee perheiden arkea, tulee arjen kristillisyyden osaksi ja yhdessäolon tavaksi. Hengellisen kasvun prosessi rakentuu kokemusten kautta, ja toistuvat kokemukset muodostuvat usein merkityksellisiksi. Vuoden, viikon ja vuorokauden rytmittelyyn perinteisesti liittynyt kodin kristillisuus tukee yksilöiden hengellistä prosessia ja mahdollistaa seurakuntien osallistumisen kotien juhlaperinteeseen sekä yhteisen juhlien vieton niin kirkovuoteen kuin perheiden ja yksilöiden juhlahetkiin liittyen.⁷⁰

⁶⁷ Juntunen 2003, 58.

⁶⁸ Hytönen 2020b, 71–73, 115–118.

⁶⁹ Hytönen 2021, 45.

⁷⁰ Aitlahti & Ahtiainen 2018, 56–58.

7 Vanhemman kutsumus

Jokaisella ihmisellä on kultaisen säännön mukaan periaatteessa kyky tietää, mitä toinen ihminen tarvitsee. Tämä tapahtuu asettumalla hänen asemaansa ja ajattelemalla, mitä vastaavassa tilanteessa tahtoisit itselleen tehtävän. Kristitty ei siten elä itseään varten, vaan hän elää Kristuksessa lähimmäistä varten.⁷¹

Luterilaisessa traditiossa on käytetty kutsumuksen tai viran käsitettä kuvaamaan, miten ihminen voi arkielämässä etsiä toisen hyvää. Kutsumus ei merkitse ensisijaisesti kutsumusta erityiseen hengelliseen virkaan, vaan kutsumusta Jumalan asettamaan biologiseen (äiti, isä, lapsi) tai sosiaaliseen (tuomari, tilintarkastaja, kummi) virkaan. Kaikki virat ovat erilaisista vastuualueistaan huolimatta Jumalan luomia, ja ne tähtäävät yhteisen hyvän toteutumiseen. Jumala jatkaa luomistyötään ja toimii maailmassa luotujensa välityksellä joka hetki.⁷²

Jumalan luomat virat tai säädyt (*Amt, Stand*) ovat Lutherin mukaan hengellisiä struktuureita, Jumalan itsensä läsnäoloa maailmassa. Viroissa olevat yksilöt ovat saaneet kutsun (*Beruf, vocatio*) virkaansa Jumalalta. Siksi kaikki virat ja kutsumustehtävät ovat luonteeltaan hengellisiä – riippumatta kutsumustyötä tekevän henkilön uskonnollisesta vakaumuksesta. Virat tai säädyt ovat annettuja struktuureita, jotka yhdessä takaavat yhteisen hyvän saavuttamisen yhteisössä. Perheessä, työpaikalla ja yhteisön eri viroissa kristitty on Jumalan työtoveri, joka toimii yhteistyössä Jumalan kanssa, jatkaa Jumalan luomistyötä ja on vapaa toimimaan virkansa puitteissa siten kuin konkreettinen tilanne ja lähimmäisten tarpeet kulloinkin vaativat.⁷³

Perheessä ja kirkossa välitetään kokemusta siitä, että lapsi on olemukseltaan Jumalan lapsi ja kutsuttu elämään suhteessa Jumalaan ja lähimmäisiin. Perhe-kutsumus mahdollistaa sosiaalisella tasolla lapseksi tulemisen. Vanhempien velvollisuutena on huolehtia siitä, että lapset kastetaan ja kasvatetaan ymmärtämään kristinoppia ja opastetaan noudattamaan Jumalan tahtoa. Lapseuden sosiaalinen taso edellyttää vanhemmuuden edustajia ja yhteisöä, joka välittää lapselle jumalasuhdetta ilmaisevan kertomuksen. Lapsi hyväksyy osaksi kertomusta ja hänelle uskotaan yhteisön identiteetin ja yhteisen muistin merkitykset. Lapsi voi jäädä myös ilman tätä lahjaa, mikä merkitsee, ettei häntä kasteta eikä hän opi yhteisössään teologista lapseuden kieltä eikä hänelle tarjota mahdollisuutta tulkita olevansa Jumalan luoma ja jumalasuhteeseen kutsuttu. Kirkon tunnustusta ja toimintaa ohjaavien tekstien mukaan lapseuden sosiaalinen identiteetti rakentuu perhe-elämän hengellisessä kutsumuksessa, Jumalan lasten yhteisöksi mielletyissä kirkossa ja globaalissa todellisuudessa, jossa Jumalan lapsen kutsumus eletään todeksi. Luterilaisessa perinteessä perhe-elämän ja kirkon sosiaalisen tason linkkinä puolestaan on kasteen yhteydessä annettu kummin tehtävä.⁷⁴

⁷¹ Elenius 2003, 118–120.

⁷² Mannermaa 1992, 113.

⁷³ Elenius 2003, 123, 126.

⁷⁴ Jankko 2019, 144.

Kastetoimitus voidaan ymmärtää kutsuna vanhemman kutsumuksen hoitamiseen. Lapsen kasteen yhteydessä kirjoituspyyntöön vastanneet vanhemmat pohtivat, mitä lapsen syntymä merkitsee oman roolin ja tehtävien kannalta. Kastetoimitus ilmentää tehtävää äitinä tai isänä, ja se on paitsi uuden elämän myös uuden tehtävän juhlistamistilaisuus. Siksi kastetoimitus on ikimuistoinen ja koskettava juhla, jossa koetaan iloa lapsesta ja vanhemmuudesta, Jumalan läsnäoloa ja yhteyttä läsnäolevaan seurakuntaan sekä toteutetaan uutta tehtävää uusissa rooleissa kastekaavan eri kohdissa. Osallistuminen lapsen siunaamiseen ja hänen puolestaan rukoileminen yhdessä muiden kanssa ovat konkreettisia merkkejä uudesta kutsumuksesta.⁷⁵

Kastetoimituksessa konkretisoituu myös vanhempien ja kummien yhteinen kutsumus suhteessa lapseen sekä vanhempien ja kummien tehtävien toisiaan täydentävä luonne. Kaste merkitsee vastuun jakamista lapsesta vanhempien, kummien ja Jumalan kesken. Vanhemmat iloitsevat siitä, että he eivät hoida tehtävää yksin, vaan saavat jakaa vastuun niin kummien kuin Jumalan kanssa. Lapsen hyvän toteutuminen ja lapsen liittäminen Jumalan lasten ja pelastettujen joukkoon on kaikkien yhteinen tehtävä. Vanhemmat ja kummit kokevat olevansa tässä Jumalan työtovereita maan päällä.⁷⁶

Kastetta pidettiin vanhemman kutsumuksen toteuttamisena myös siinä mielessä, että lapsen vieminen kastettavaksi on vanhempien tekemä valinta. Vanhemmat korostivat tehneensä saman valinnan kuin omat vanhempansa ja liittäneensä lapsensa kasteen kautta sukupolvien ketjuun ja siunauksen saaneiden joukkoon. Suvun kastepuku, johon suvun vauvat on vuorollaan puettu, konkretisoi kastamista suvun perinteenä ja sukupolvelta toiselle siirtyvänä kristillisenä kutsumuksena. Sukuun ja perheeseen yhdistävää ulottuvuutta korostaa kastetoimituksessa myös nimen saaminen tai julkistaminen. Nimi on vanhempien valitsema, ja se on saattanut kulkea suvussa ”perintönä” sukupolvelta toiselle. Jumalan ja vanhemman työtoveruudesta kertoo puolestaan se, että vanhempien antamalla nimellä Jumala kutsuu kastettavan omakseen ja nimi merkitään taivaan kirjaan. Nimen saamisella kastetoimituksessa on spiritualiteetin kannalta keskeinen merkitys, sillä sen katsotaan merkitsevän niin minuuden kuin kristillisen identiteetin saamista. Kasteessa ajallinen ja ikuinen yhdistyvät, samalla kun kastettavan ja Jumalan nimet ja persoonat liittyvät toisiinsa.⁷⁷

Lapsen kastaminen on myös vanhempien uskon ilmaus. Kaste ilmentää niitä arvoja ja sitä uskoa, johon vanhemmat, kummit ja koko suku ovat kasvaneet ja sitoutuneet. Vanhemmat korostivat, että kaste vaatii heiltä sitoutumista kristillisen kasvatuksen antamiseen. Kaste merkitsee uskon jakamista lapsen kanssa ja yhteistä matkaa uskovina. Osalle vanhemmista kaste merkitsi katsoimuksellisen valinnanvapauden mahdollistamista lapselle myöhemmin elämässään.⁷⁸

Saarnoissa kaste- ja lähetyskäsky laajeni opetuslapsille annetusta tehtävästä kaikkia kristittyjä koskevaksi tehtäväksi, ja kristityt nähtiin osana Jeesuksen oppilaiden ketjua, jonka Jeesus lähetti julistamaan rauhaa ja Jumalan valtakunnan tuleamista koteihin ja koko maailmaan. Kaste

⁷⁵ Hytönen 2020b, 100–103.

⁷⁶ Hytönen 2020b, 103–104, 126–134.

⁷⁷ Hytönen 2020b, 76–80, 118–122, 131–134.

⁷⁸ Hytönen 2020b, 117, 120–130.

ymmärrettiin hyväksi tieksi, jolle vanhemmat ohjaavat lapsensa. Tuomalla lapsen kastettavaksi vanhemmat haluavat lapsensa saavan jotain, joka on parasta mahdollista. Vanhempien tai kasvat-
tajien antamalla nimillä Jumala on kutsunut kristityt omikseen ja tuntee heidät. Sukupolvelta toiselle siirretty uskon perintö luo kaikupohjaa Jumalan sanan kuulemiselle ja kristittynä kasvamiselle.⁷⁹

Tuodessaan lapsen kasteelle vanhemmat ja kummit saavat Lutherin mukaan aikaan sen, että lapset siunataan ja he saavat taivaan valtakunnan. Tämä toteutuu heidän uskonsa vuoksi.⁸⁰ Jumala lahjoittaa uskon, mutta vanhemmat ovat Jumalan työtovereita päättäessään, että lapsi kastetaan. Vanhemmat järjestävät kastetilaisuuden, pyytävät kummit ja kutsuvan papin. Kastetilaisuudessa vanhemmat, kummit ja lähisukulaiset ovat koolla kristillisenä seurakuntana, joka ottaa vastuun lapsen kristillisestä kasvattamisesta yhdessä seurakunnan kanssa. He ovat lapselle ensimmäiset kristityn mallit. Kotiseurakunnan lapsi- ja nuorisotyön, rippikoulun ja jumalanpalveluksen tuella he tarjoavat lapselle olosuhteet, joissa hänen uskonsa voi elää ja juurtua. Kasteen lahjaan kuuluu hengellinen tehtävä toimia seurakunnan edustajana ja muiden rohkaisijana.⁸¹

Kirkko elää kirkon tulevaisuusselonteon mukaan kodeissa. Selonteossa viitataan Krysostomokseen, joka kutsui kotia ”pieneksi kirkoksi”, sekä Lutheriin, joka piti vanhemmuutta tärkeimpänä kristillisenä kutsumuksena. Seurakunta ei vieraille kodissa, vaan seurakunta elää kodissa niin kauan kuin siellä asuu yksikin kastettu ihminen.⁸²

8 Kummius ja spiritualiteetti – kutsumusta, esirukousta ja kristillisen perinteen välittämistä

Kummien tehtävänä on kirkon näkökulmasta pidetty todistajan, avustajan, huolehtijan, johdattajan, tukijan ja ystävän rooleja. Kummia kutsutaan erilaisten kastetilaisuuden tehtävien lisäksi huolehtimaan lapsen kristillisestä kasvatuksesta yhdessä vanhempien kanssa.⁸³ Kummiuden ymmärtäminen kutsumuksena ja kummien kutsumustietoisuuden vahvistaminen on kirkon asiakirjoissa yllättävän harvinainen, mutta ei kuitenkaan täysin tuntematon näkökulma. Muun muassa piispainkokouksen mietinnön *Kummiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme* mukaan kummiudessa on kyse kristityn kutsumuksen toteuttamisesta ja kristittynä elämisestä. Kummi kutsutaan lapsen kristityksi mukana kulkijaksi, kun taas aikuisen kasteen yhteydessä kummeja voi pitää kastettavan kutsumina suosittelijoina.⁸⁴ Myös joissakin vanhemmissa kasteoppaissa kummiuden luonne kutsumuksena sanoitetaan selvästi. Kummius on kutsu hengellisen tehtävän suorittamiseen eli pitämään huolta kastetun kristillisestä kasvatuksesta. Kummius merkitsee kutsumusta hengelliseen palveluun.⁸⁵

⁷⁹ Hytönen 2021, 47.

⁸⁰ Luther 1991, 17–19; Grönvik 1968, 167–172.

⁸¹ Laulaja 2003, 218.

⁸² Aitlahti & Ahtiainen 2018, 54.

⁸³ Kristitty kummi 2012.

⁸⁴ Kummiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme 2004, 19–23.

⁸⁵ Viro 1979.

Kirjoituspyyntöön vastanneille kummeille kastetoimitus merkitsi eräänlaista vihkimystä yhteiselle matkalle kummilapsen tueksi ja hengelliseksi matkakumppaniksi. Kummit kokivat, että kasteessa kummi ja kummilapsi liitetään pysyvästi toisiinsa. Kaste on kummissuhteen vihkimys- ja virallistamisjuhla, josta yhteinen matka uusissa rooleissa alkaa ja josta avautuu vahvempi yhteys kuin muiden lähipiirin lasten kanssa. Yhteenkuuluvuutta vahvistaa tunne kummin ja kummilapsen olemisesta saman Isän lapsia. Kun kummilapsi liitetään kasteessa samaan joukkoon muiden kanssa, Jumalan perheväkeen ja pyhien yhteyteen, kummi toimii johdattajana lähempään yhteyteen toisten Jumalan lasten ja seurakunnan kanssa.⁸⁶

Kummin kutsumukseen kuuluu kummilapsen kasteessa saatu erityinen tehtävä jakaa rakkautta ja Jumalan siunausta eteenpäin. Siksi kummi ei kummien mielestä ole mikä tahansa ystävä, vaan nimenomaan vanhempi kristitty ystävä. Kummiuden hengellinen ulottuvuus vaikuttaa olennaisella tavalla kummin ja kummilapsen suhteeseen, tuo siihen luottamuksellisuutta ja mahdollistaa syvällisen keskustelun. Kummi on hengellinen vanhempi myös siinä mielessä, että hän välittää henkilökohtaista uskoaan esimerkin eli elämänasenteensa ja -tapansa kautta. Kummin rooli vanhempana kristittynä ja opastajana ilmenee myös kummilapsen konfirmaation tai täysi-ikäiseksi tulemisen pitämisenä eräänlaisena merkkipaaluna kummissuhteessa. Kun hengellinen täysi-ikäisyys saavutetaan, kummin ”velvollisuudet” lakkaavat ja suhdetta aletaan pitää kahden tasavertaisen ihmisen suhteena, jossa molemmat voivat olla yhtä lailla aktiivisia ja aloitteellisia.⁸⁷

Kummius koetaan luottamustehtävänä ja kunnianosoituksena, johon kuuluu velvollisuus ja vastuu. Kummius on mahdollisuus tulla melkein kuin vanhemmaksi ja osallistua kummilapsen kristilliseen kasvatukseen. Osa vanhemmista valitsee kummit tietoisina heidän kristillisestä identiteetistään ja sen vuoksi. Vaikka vanhemmat ovat kutsuneet kummin tehtävänsä, kummius koetaan seurakunnan edustajana toimimisena. Kummit ovat huolissaan kummin kristillisen roolin säilymisestä ja toivovat kummiuden hengellisen ulottuvuuden arvostamista myös kirkolta.⁸⁸

Kummiutta spiritualiteetin ilmauksena korostaa se, että esirukous on kummien mielestä heidän tärkein tehtävänsä. Rukous ja siunaus yhdistävät kummia ja kummilasta aina kastetoimituksesta alkaen. Ensimmäisen kerran kummi rukoilee kummilapsen puolesta kastetoimituksessa. Toki hän saattaa rukoilla lapsen puolesta jo ennen tämän syntymää, mutta silloin kummius on vasta vanhempien lupaus. Esirukousten kohteena on kummilapsen lisäksi hänen perheensä, jolle rukoillaan kaikkea hyvää, onnea, iloa, terveyttä ja turvaa sekä Jumalan siunausta ja Jumalan lapsena säilymistä. Esirukous liittyy toisinaan erityisiin tilanteisiin ja vaikeuksiin kummilapsen tai hänen perheensä elämässä, kuten sairauteen tai oikean suunnan etsimiseen. Esirukouksessa on kummien mielestä monia hyviä puolia. Kummilapsen puolesta saa aina rukoilla riippumatta välimatkasta ja kummilapsen vanhempien asenteesta hengellisyyteen tai vaikka muu yhteys olisi katkennut.⁸⁹

⁸⁶ Hytönen 2020b, 100–103, 126.

⁸⁷ Hytönen 2020b, 149–150, 176–177, 188.

⁸⁸ Hytönen 2020b, 101, 105–106, 184.

⁸⁹ Hytönen 2020b, 103, 171–174.

Välillä rukous on hiljaisia huokauksia kummilapsen puolesta. Rukous on pikemminkin ajatus kummilapsen puolesta kuin huolellisesti muotoiltuja sanoja. Tässä kummit ovat eläviä esimerkkejä suomalaisesta rukouselämästä, jossa nimenomaan sanaton rukous on yleisin rukouksen muoto.⁹⁰

Myös kastekodeille suunnatuissa oppaissa korostetaan rukousta yhtenä kummin tärkeimmistä tehtävistä. Kummia kutsutaan rukoilemaan lapsen ja hänen perheensä puolesta silloinkin, kun lapsi ei ole lähellä. Lapselle voi pyytää Jumalan siunausta ja varjelusta sekä ihmisiä, joilta lapsi saa tukea ja rakkautta.⁹¹ Jos kummilla on kristillinen vakaumus, rukouksella on merkittävä asema kummisuhteessa ja rukoileminen koetaan kummin tärkeimmäksi tehtäväksi.⁹² Saadulla kristillisellä kasvatuksella onkin suuri merkitys kristillisten tapojen, perinteiden ja asenteiden välittymisessä.⁹³ Jos rukoileminen on vakiintunut tapa, myös kummilapsen puolesta rukoileminen on todennäköistä.

Professori Heinrich Ottin mukaan esirukous kuvaa rukouksen ei-individualistista ja yli yksilöllisen historian yltävää olemusta. Ihminen on kasvanut yhteen toisten ihmisten kanssa paljon syvemmin kuin uskotaan, ja siksi yksilöllä on Jumalan edessä historia yhdessä toisten kanssa (”heidän historiansa on meidän historiaamme”). Esirukous kuvastaa inhimillisen todellisuuden yhteisöllistä luonnetta.⁹⁴ Esirukoustilanne voi myös vahvistaa läheisyyden kokemusta sekä suhteessa toisiin että Jumalalle.⁹⁵ Esirukousta pyytäessään ihminen voi luovuttaa kontrollia elämäntapahtumistaan Jumalalle. Tämä voi vahvistaa hallinnan tunnetta tilanteissa, joita ei muuten pysty hallitsemaan.⁹⁶

Kummiutta kutsumuksena ja spiritualiteetin ilmauksena korostaa se, että kirjoituspyyntöön vastanneet kummit välittivät monella tavalla kristillisiä perinteitä ja pitivät sitä tehtävänä. Kummi-lasten kanssa rukoillaan, lauletaan virsiä ja hengellisiä lauluja, heille hankitaan kristillisiä kirjoja ja lehtiä ja niitä luetaan yhdessä sekä keskustellaan uskonnollisista teemoista. Kummit kokevat merkittäväksi sen, että heillä on oikeus osallistua kummilapsen kanssa seurakunnan toimintaan ja viedä hänet ehtoolliselle. Niin kummilapsen kuin kummin kirkollisilla toimituksilla ja muilla kirkollisilla tapahtumilla on merkittävä rooli kummisuhteessa. Toisinaan kummin hengellinen toiminta kohdistuu koko kummilapsen perheeseen.⁹⁷

Kirkolliset toimitukset ja seurakunnan toimintaan osallistuminen näkyivät myös kummien toiveissa ja odotuksissa kummilasta kohtaan. Kummilapsen halutaan olevan osallinen seurakuntayhteydestä ja sen tarjoamasta yhteisöllisyydestä, tuesta ja turvasta. Hänen odotetaan osallistuvan jumalanpalveluselämään, käyvän rippikoulun ja saavan omia kummilapsia. Kummin tehtävän toivotaan

⁹⁰ Hytönen 2020b, 172; Hytönen & Ketola & Salminen 2020, 154.

⁹¹ Esim. Kaskinen 2019, 19, 40.

⁹² Näin myös Lavikka 2009, 44–56.

⁹³ Hytönen 2020a, 184–186.

⁹⁴ Ott 1978, 107–109.

⁹⁵ Pargament & Koenig & Perez 2000, 523–524.

⁹⁶ Park 2015, 362.

⁹⁷ Hytönen 2020b, 175–182.

liittävän kummin itsensä vahvempaan seurakuntayhteyteen ja seurakunnallisiin tehtäviin. Kummilapsen odotetaan kutsuvan kumminsa esimerkiksi seurakunnan kummitapahtumiin.⁹⁸

Kummien aktiivisuus seurakunnan toimintaan johdattajina riippuu pitkälti siitä, kuinka läheinen on kummin oma kirkkosuhde. Kummiutta pidetään oikeutena välittää kristillisiä perinteitä, siunata konfirmaatiossa ja ostaa rippiristi. Kummilapsen ja kummin kirkolliset toimitukset ja muut kirkolliset tapahtumat ja juhlat ovat luontevia kohtaamisen paikkoja niillekin kummeille, joiden kirkkosuhde ei ole erityisen läheinen. Niissä kummiuden kristillinen puoli ikään kuin aktivoituu ja kummius palautuu varsinaiseen asiayhteyteensä.⁹⁹

Johtopäätökset

Esitin alussa kysymyksen, voidaanko kirkon jäsenyyttä, oman lapsen kastamista ja kummiksi ryhtymistä pitää osoituksena henkilökohtaisesta spiritualiteetista. Edellä esitettyjen tutkimusten valossa näin voidaan monissa tapauksissa tehdä. Erityisesti kasteeseen ja kummiuteen liittyy runsaasti sellaista reflektiota, jota voidaan hyvällä syyllä kutsua spiritualiteetin ilmaukseksi. Tätä ei kuitenkaan voi pitää todisteena kaikkien kirkon jäsenten, lapsensa kastattaneiden ja kummiksi ryhtyneiden spiritualiteetista.

Kristillinen spiritualiteetti on Jumalan pyhittävän työn kohteena olemista. Kaste on kristityn matkan alku ja spiritualiteetin alkupiste. Siinä saadaan Pyhä Henki, joka tekee uskon ja tarttumisen kasteen lupauksiin mahdolliseksi. Kasteen ansiosta usko voi vahvistua ja kehittyä. Kaste on myös merkki Jumalan lapsena olemisesta. Jumalan lapseus puolestaan merkitsee oikeutta luottaa Jumalan huolenpitoon ja tarttua kasteen lupauksiin, kuten syntien anteeksi antamiseen ja iankaikkiseen elämään. Iankaikkinen elämä alkaa jo kasteessa, jossa tullaan taivaan kansalaiseksi ja iankaikkisen elämän perilliseksi.

Lapsen kastamista pidetään merkinä vanhempien uskosta ja kastamattomuutta uskon puutteesta. Lapsen kastaminen ymmärretään sekä uskon kunnioittamiseksi että uskon tunnustamiseksi muille. Kaste ilmentää vanhempien ja kummien yhteistä uskoa ja yhteisiä kristillisiä arvoja sekä merkitsee mahdollisuutta uskon jakamiseen ja yhteiseen matkaan uskovina niin vanhempien ja kummien kuin lapsen kanssa. Oma suku ja ystäväpiiri muodostaa mikroyhteisön, pienoiseurakunnan, jossa spiritualiteettia ilmennetään rukouksen ja yhteisten kirkollisten juhlien muodossa. Läheisten muodostama pieni seurakunta myös kantaa lapsen kasteessa osaksi suurempaa seurakuntaa.

Kummit pohtivat paljon kummiutta paitsi kummilapsen psykofyysisen myös hengellisen kasvun näkökulmasta. Kummia pidetään kristittynä, joka on annettu lapselle tueksi elämän matkalle. Kummius nähdään sitoutumisena lapsen elämään sekä kasvun tukemiseen kristillisten arvojen

⁹⁸ Hytönen 2020b, 206–209.

⁹⁹ Hytönen 2020b, 147–149, 181.

mukaisesti sekä kristillisen perinteen välittämisenä eri tavoin. Joillekin kummilapsille kummi on ainut lähipiirissä oleva esimerkki kristitystä ihmisestä.

Kristityn koko elämä on spiritualiteetin harjoittamista. Spiritualiteettia harjoitetaan ja hoidetaan niin osallistumalla jumalanpalvelukseen ja ehtoolliselle sekä muihin toimintamuotoihin kuin henkilökohtaisessa hiljentymisessä ja esirukouksessa. Myös iltarukouksen opettaminen, hengellisten laulujen laulaminen ja kristillinen kasvatus omalle tai kummilapselle kuuluvat spiritualiteetin kontekstiin.

Lutherin mukaan spiritualiteetti on Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttumista. Siihen liittyy kilvoittelu ja kipuilu, eikä täyttä kaltaisuutta saavuteta tässä ajassa. Vanhemmuus ja kummius on Jumalan työtoveruutta, jossa jaetaan Jumalan hyvyyttä ja haparoiden tavoitellaan sitä, mitä Jumala on. Luodut ovat Jumalan käsiä ja välineitä, joiden kautta Jumala lahjoittaa kaiken. Vanhemman ja kummin kutsumukset ovat luterilaisen teologian aarteita, joita voitaisiin korostaa nykyistä enemmän kirkon toiminnassa, julistuksessa ja viestinnässä. Vanhemmuuden ja kummiuden näkeminen yhtenä tapana toteuttaa kristityn kutsumusta tarjoaa näkökulman, jossa Jumalan lapsena oleminen yhdistää kirkon jäseniä. Heillä on Jumalan antama tehtävä. He ovat jo jotakin, eikä heidän tarvitse ensin muuttua toisenlaisiksi ollakseen kirkon, toisten ihmisten tai itsensä silmissä arvokkaita – tai jopa tarpeellisia ja hyödyllisiä. Jumalan työtoveruuteen perustuva ja arjen keskellä toteutuva kutsumus on motivoivampi lähtökohta kristittyä elämälle kuin ahkeramman kirkossa käymisen, toimintaan osallistumisen ja vapaaehtoistyön velvoite.

Kirjallisuus

Aitlahti, Kaisa & Ahtiainen, Anita
2018

Rohkaise vanhempaa kohtaamaan lapsen hengellisyys. – Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018. Toim. Jarmo Kokkonen. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 74. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus. 53–63.

BSELK
2014

Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche. Vollständige Neuedition. Herausgegeben von Irene Dingel im Auftrag der Evangelischen Kirche in Deutschland zusammen mit Bastian Basse, Marion Bechtold-Mayer, Klaus Breuer, Johannes Hund, Robert Kolb, Rafael Kuhnert, Volker Leppin, Christian Peters, Adolf Martin Ritter & Hans-Otto Schneider. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG.

Botvar, Pål Ketil
2005

The moral thinking of three generations in Scandinavia. What role does religion play? – Social compass 52/2, 185–195.

Elenius, Jaakko
2003

Lähimmäinen spiritualiteetin tähtäyspisteenä. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 113–128.

Grönvik, Lorenz

1968

Die Taufe in der Theologie Martin Luthers. Diss. Åbo: Åbo Akademi.

Huovinen, Eero

1991

Fides infantium. Martti Lutherin käsitys lapsen uskosta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 175. Helsinki: STKS.

2001

Sakramentin vaikutus. – Johdatus Lutherin teologiaan. Toim. Pekka Kärkkäinen. Helsinki: Kirjapaja. 252–268.

Hytönen, Maarit

2020a

Kristillisen perinteen välittyminen. – Hanna Salomäki & Maarit Hytönen & Kimmo Ketola & Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg: Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 181–218.

2020b

”Maailman tärkein tapahtuma” – suomalaisten käsityksiä kasteesta ja kummiudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 63. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

2021

Kaste suomalaisten kokemuksena ja saarnojen aiheena. Vertaisarvioitu artikkeli. – Uskonto, katsomus ja kasvatustutkimus 1/1, 39–60. <https://journal.fi/ukk/article/view/110894/65174> (viitattu 31.12.2021).

Hytönen, Maarit & Ketola, Kimmo & Salminen, Veli-Matti

2020

Arjen uskonnolliset käytännöt. – Hanna Salomäki & Maarit Hytönen & Kimmo Ketola & Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg: Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 147–180.

<https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4238/viewmode=previewview> (viitattu 31.12.2021).

Hyvönen, Jenni

2006

Urbaanin kristityn nuoren aikuisen spiritualiteetti. – Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Toim. Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 84–103.

Häyrynen, Seppo & Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo

2003

Lukijalle. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 9–11.

Jankko, Eriikka

2019

Lapsi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Diss. Helsinki: Unigrafia.

2021

Kaste ja kasvatustutkimus lapsen käsitteen valossa. – Uskonto, katsomus ja kasvatustutkimus 1/1, 24–38. <https://journal.fi/ukk/article/view/110893/65172> (viitattu 31.12.2021).

Jonsson, Pernilla & Svensson, Patrik & Sandberg, Andreas

2020

Who is baptized? A study of socioeconomic, regional and gender differences in child baptism in the Church of Sweden, 2005 and 2015. – Nordic journal of religion and society 33/2, 72–86.

Juntunen, Sammeli
2003

Jumalan olemus ja työ spiritualiteetin näkökulmasta. – Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Toim. Olli-Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja. 39–58.

Kaskinen, Anna-Mari
2019

Elämän siiville. Kastekodin kirja. 13. p. Helsinki: Kirjapaja.

Katekismus
1999

Katekismus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi. Hyväksytty kirkolliskokouksessa vuonna 1999. <http://katekismus.fi/> (viitattu 26.1.2021).

Kirkollisten toimitusten kirja
2003

Kirkollisten toimitusten kirja. Ensimmäinen osa: Kasuaalitoimitukset. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 8. marraskuuta 2003. <https://kirkkokasikirja.fi/toim/kaste.html> (viitattu 18.2.2021).

Kopperi, Kari
2018

Diakonia ja hengellinen elämä. – Luterilaisuuden ytimessä. Toim. Matti Kotiranta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 288. Helsinki: STKS. 75–94.

Kotila, Heikki
2003

Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 13–26.

Kristitty kummi
2012

Kristitty kummi. Esite. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kummiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme
2004

Kummiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme. Piispainkokouksen 10.–11.9.2002 asettaman työryhmän mietintö. Sarja B 2004:1.

<https://julkaisut.evl.fi/main/thumbnailview/gsr=Kummiuden%20perusteet%20ja%20toteutuminen%20kirkossamme> (viitattu 9.3.2021).

Laulaja, Jorma
2003

Kaste. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 211–219.

Lavikka, Terhi
2009

Kummissuhde kummin ja kummilapsen kokemana. Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma.
Painamaton: Helsingin yliopiston kirjasto.

Lempiäinen, Pentti

2004

Pyhät toimitukset. 4. uud. p. Helsinki: Kirjapaja.

Luther, Martti

1528

Von der Widertauffe an zwei Pfarrherrn. Brief Luthers. WA 26, 144–174. D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar.

1991

Kaste ja usko. Valikoima Lutherin kirjoituksia kasteesta ja lapsen uskosta. Johdanto ja suomennos Eero Huovinen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Mannermaa, Tuomo

1992

Paralleleja. Lutherin teologia ja sen soveltaminen. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 182. Helsinki: STKS.

2001

Kristuksen kuvan kaltaisuuteen muuttuminen. – Johdatus Lutherin teologiaan. Toim. Pekka Kärkkäinen. Helsinki: Kirjapaja. 320–332.

Oman, Doug

2015

Defining religion and spirituality. – Handbook of the psychology of religion and spirituality. Ed. by Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park. 2nd ed. New York and London: The Guilford Press. 23–47.

Ott, Heinrich

1978

Jumala. Helsinki: Kirjaneliö. (Alkup. Gott. 1971, Stuttgart: Kreuz-Verlag.)

Pajunen, Mika K. T.

2020

Hiljaisuuden viljely. – Henkisyyttä ja mielenrauhaa. Aasian uskonnollisuus länsimaissa. Toim. Elina Hellqvist & Jyri Komulainen. Helsinki: Gaudeamus.

Pargament, Kenneth I. & Koenig, Harold G. & Perez, Lisa M.

2000

The many methods of religious coping. Development and initial validation of the RCOPE. *Journal of Clinical Psychology* 56/4, 519–543.

Park, Crystal L.

2015

Religion and meaning. – Handbook of the psychology of religion and spirituality. Ed. by Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park. 2nd ed. New York and London: The Guilford Press. 357–379.

Park, Crystal L. & Slattery, Jeanne M.

2015

Religion, spirituality, and mental health. – Handbook of the psychology of religion and spirituality. Ed. by Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park. 2nd ed. New York and London: The Guilford Press. 540–559.

Peura, Simo

2003a

Ekumeeninen spiritualiteetti. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 175–186.

2003b

Kirkko. – Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Toim. Olli-Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja. 165–184.

Pihkala, Juha

2003

Ehtoollinen. – Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 221–232.

Raunio, Antti

2001

Rakkauden teologia. – Johdatus Lutherin teologiaan. Toim. Pekka Kärkkäinen. Helsinki: Kirjapaja. 154–180.

2003

Onko olemassa luterilaista spiritualiteettia? – Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Toim. Olli-Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja. 11–36.

2021

Keskinäinen lohdutus – pastoraalisuus kirkkoa määrittävänä piirteenä. – Sielunhoidon teologia. Toim. Isto Peltomäki, Suvi-Maria Saarelainen & Joonas Salminen. Helsinki: Kirjapaja. 40–58.

Salomäki, Hanna

2020

Jumalanpalvelus, kirkolliset toimitukset ja kristilliset juhlapyhät. – Hanna Salomäki & Maarit Hytönen & Kimmo Ketola & Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg: Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 90–132.

Tirri, Kirsi

2006

Nuorten aikuisten spiritualiteetti Kalliossa. – Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Toim. Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 292–304.

Toiviainen, Kalevi

2002

Aikamme spiritualiteetin taustahahmotelma. – Teologinen aikakauskirja 1, 54–62.

Tunnustuskirjat

1990

Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat. Helsinki: SLEY-kirjat.

Viro, Voitto

1979

Kirje kummille. – Kummille. Helsinki: Lasten keskus.

Wikström, Owe

1995

Häikäisevä pimeys. Näkökulmia hengelliseen ohjaukseen. Helsinki: Kirjaneliö.